

Pięciolatek na progu szkoły

Drodzy Rodzice,

od kilku lat dzieci pięcioletnie są najstarszą grupą w przedszkolu. Automatycznie stały się grupą „starszaków” czyli tych przedszkolaków, które dawniej przygotowywały się do szkoły, także w zakresie propedeutyki czytania i pojęć działań matematycznych. Czy można postawić równość między sześciolatkiem a pięciolatkiem, czy charakter rozwoju dziecka rok młodszego równie łatwo pozwoli mu uczestniczyć w edukacji szkolnej? Czy spełni ono wszystkie oczekiwania i wymagania stawiane przez program nauczania, nie tylko w klasie pierwszej, ale przez cały okres trwania obowiązku szkolnego? Te i wiele innych pytań stawia przed rodzicami i specjalistami opiekującymi się dziećmi w wieku przedszkolnym nowa organizacja systemu oświaty. Tym tekstem rozpoczynamy cykl artykułów, w których postaramy się przedstawić Państwu różne aspekty, wiążące się ze zmianą wieku podejmowania obowiązku szkolnego.

Przedszkolak czy uczeń?

Ustalenia organizacyjne w oświacie określają, że w roku szkolnym 2014/15 wszystkie dzieci urodzone w pierwszej połowie 2008 roku mają obowiązkowo rozpocząć naukę w klasie pierwszej. Jeśli dziecko urodziło się w miesiącach od lipca do grudnia, to rodzice, po raz ostatni, będą mogli zdecydować o losach edukacyjnych swoich pociech w przyszłym roku szkolnym. Wybrać, czy ich dziecko, jako sześciolatek, pozostanie przedszkolakiem i będzie realizowało roczne obowiązkowe przedszkolne przygotowanie do nauki w klasie „0”, czy od razu podejmie obowiązek szkolny i pójdzie do klasy pierwszej. Za wyborem któregoś z tych dwu rozwiązań stoją różne argumenty.

Dla niektórych rodziców ważnym argumentem przemawiającym za wyborem klasy I jest przewidywany w roku 2015 wyż, kiedy już wszystkie dzieci, rocznikowo sześcioletnie, obowiązkowo rozpoczną naukę w szkole, a jeszcze pozostanie spora grupa siedmiolatków. W konsekwencji wyż edukacyjny będzie trwał przez cały okres nauki, łącznie ze studiami. Inni rodzice pragną, by ich dziecko mogło jeszcze przez rok przede wszystkim bawić się i dojrzewać, bo nie widzą w nim obowiązkowego i pilnego ucznia z ciężkim tornistrem na plecach. Tym co zmusza do namysłu jest też data urodzenia. Rozpoczynając naukę dzieci z jednego rocznika będą w różnych fazach rozwoju. Te urodzone w pierwszych miesiącach roku będą starsze i dojrzałe, bo od ukończenia sześciu lat minie już pół lub więcej roku, te z połowy roku to świeżo upieczone sześciolatki, a te z końca roku mogą znaleźć się w szkole jeszcze jako pięciolatki. W konsekwencji, w klasie I mogą spotkać się dzieci w wieku 7 lat i 8 miesięcy i 5 lat i 8 miesięcy. Ich gotowość do uczenia się szkolnego będzie inna. W związku z tym wiele szkół

deklaruje tworzenie klas pierwszych dla samych sześciolatków. Nie zmienia to faktu, że program jaki będą realizowały, podręczniki i wymagania będą takie same jak dla pozostałych pierwszoklasistów. I to już przez dwanaście lat aż do matury. Być może mniejszy dylemat mają rodzice, których dzieci są z końca roku kalendarzowego i we wrześniu ciągle jeszcze będą pięciolatkami. Oni mogą zdecydować czy lepszym wyborem jest „zerówka”, choć zapewne niektórzy zdecydują się na klasę I. Tylko co zrobić, jeśli rejonowa lub wymarzona szkoła nie prowadzi takiej klasy. Jednak najważniejsze dla powodzenia edukacyjnego i osobistego przyszłego ucznia i jego rodziny jest zgodność między możliwościami dziecka a wymaganiami stawianymi przez instytucję nauczającą.

Czy jest gotowe do szkoły?

To pytanie stawia większość rodziców pięciolatków. Wyraża ono troskę o to, jak ich dziecko-uczeń poradzi sobie z wymaganiami, które postawi mu szkoła i czy ma szansę na sukces i zadowolenie. Wiedzą, że od tego zależy motywacja i chęć do uczenia się. Powodzenie w nauce jest wypadkową stanu rozwoju dziecka i wymagań systemu nauczania. Ważne jest, by istniała zgodność między możliwościami ucznia a tym, czego się uczy i w jaki sposób. Każda rozbieżność, wcześniej czy później, może prowadzić do trudności różnego rodzaju, opóźnień i zaległości lub, w skrajnej postaci, do powtarzania nawet pierwszej klasy. Może powstać napięcie związane z nauką, niechęć, obniżona motywacja i wreszcie zaniżona samoocena. Dziecko przeżywa: Jestem gorsze, bo nie radzę sobie z nauką. Cokolwiek bym zrobiło, nie zostanie to docenione.

Czy to oznacza, że dziecko w wieku 6 lat jest gorzej rozwinięte niż siedmioletnie, ma deficyty i dlatego może mieć trudności, by nauczyć się tego, co przerabia na lekcjach? W populacji dzieci w każdym wieku znajdują się takie, których rozwój przebiega nieprawidłowo, jest opóźniony lub nieharmonijny. Ta grupa to niewielki procent wobec większości, której rozwój jest prawidłowy i zgodny z normą. Aby dziecko odniosło korzyść z nauki, musi ona być zgodna z jego możliwościami rozwojowymi, tempem i rytmem rozwoju. Wydaje się, że przesłanką obniżenia wieku obowiązku szkolnego, bez rzeczywistej zmiany treści nauczania, jest przekonanie edukatorów o trwałym przyspieszeniu rozwoju dzieci w stosunku do poprzedniego pokolenia. Co prawda akcelerację obserwuje się w rozwoju fizycznym dzieci, dotyczy ona wagi i wzrostu, ale badania psychologiczne, prowadzone przy użyciu standaryzowanych i znormalizowanych metod, nie potwierdzają takiej tendencji w rozwoju psychomotorycznym, w obszarach ważnych dla jego szkolnego funkcjonowania (np. równoważenia procesów pobudzania i hamowania, percepcji wzrokowej i słuchowej, gotowości do uczenia się drogą werbalną). Konsekwencją założenia o akceleracji jest to, że to dzieci młodsze muszą się przystosować do warunków nauczania i programów edukacyjnych, zamiast żeby szkoła dostosowała cele, programy, metody i środki pracy oraz warunki ich realizacji do młodszego odbiorcy. Bywa, że podręczniki dopuszczone do użytku w klasach I są, w niektórych treściach, zbyt trudne dla 6-latków, a tempo ich realizacji za szybkie lub nierówne (początkowo wolniejsze, potem przyspiesza). Przeświadczenie, że „łatwiejszy” program powodowałby obniżenie jakości edukacji jest zupełnie nieuzasadnione. Nie jest to obniżenie wymagań, tylko odpowiednie dopasowanie programów nauczania do właściwości i możliwości recepcyjnych dzieci sześciolatków, stworzenie im warunków do rozwijania otwartości umysłowej, odwagi w eksperymentowaniu poznawanym materiałem i samodzielności, zamiast uczenia się na pamięć i reprodukcji bez zrozumienia, połączonej z frustracją i stresem.

Wspomnę, że w nieodległej przeszłości, aby dziecko młodsze wiekiem mogło wcześniej rozpocząć naukę szkolną, musiało przejść badania psychologiczne, stwierdzające harmonijne przyspieszenie rozwoju we wszystkich sferach, gwarantujące utrzymanie się przez następne lata nauki.

W tym roku organizacja warunków rozpoczęcia obowiązku szkolnego podzieliła rodziców. Jedni muszą posłać dziecko do klasy pierwszej, inni mają jeszcze okazję dokonania wyboru przedszkola lub szkoły. Poniżej znajdziecie Państwo garść informacji o umiejętnościach dziecka w wieku od pięciu do sześciu lat i kierunku jego dalszego rozwoju, które mogą przybliżyć znaczenie jakie dla edukacji ma charakter rozwoju dziecka w szóstym roku życia.

Podstawowe informacje o rozwoju i dojrzałości dzieci 5-6-letnich

Rozwój dziecka to proces, który trwa w czasie, podczas którego dziecko zmienia się i doskonali pod względem fizycznym i psychicznym. Im młodsze dziecko, tym bardziej te sfery są połączone i od siebie zależne. Rozwój przebiega podobnie u dzieci w zbliżonym wieku, a każdym okresie obserwujemy typowe dla niego cechy. Można dokonywać ich oceny u indywidualnego dziecka, przez porównanie jego osiągnięć z normami dla grupy wiekowej. Kiedy tempo rozwoju jest przyspieszone w stosunku do przeciętnej dla grupy, mówimy o rozwoju przedwczesnym, jeśli jest zwolnione, o rozwoju opóźnionym. Przyspieszenie lub opóźnienie może dotyczyć rozwoju całościowo lub jego wybranych zakresów. Nawet wtedy, gdy rozwój jest prawidłowy, nie zawsze przebiega harmonijnie. Jedne obszary mogą wyprzedzać rozwój innych, ale w końcu etapu na ogół dochodzi do ich zrównoważenia.

Wiek przedszkolny poprzedza pójście dziecka do szkoły. Jest to względnie jednolity okres rozwojowy, którego dominującą formą aktywności jest zabawa. Poznawanie rzeczywistości przebiega podczas swobodnych doświadczeń, a uczenie się ma charakter mimowolny i okolicznościowy. Okres ten można podzielić na trzy fazy, które cechuje duża dynamika procesów poznawczych, stopniowe zmiany w sferze emocjonalnej i społecznej, bez istotnych zmian w świadomości i osobowości dziecka:

1. wczesną od trzeciego roku życia do ukończenia czterech lat (3-4)
2. średnią od czwartego roku życia (4-5;6)
3. późną od do pięciu i pół do siedmiu lat (5;6-7)

Zatem pięciolatek to dziecko w szóstym roku życia z przełomu fazy średniej i późnej okresu przedszkolnego. Oznacza to, że obecnie pójdzie do szkoły przez zakończeniem rozwoju w tym okresie, a program edukacji w pierwszym etapie (klasy I – III) powinien uwzględniać ten fakt i zostać odpowiednio dostosowany do możliwości młodszego odbiorcy.

Pięciolatek to ruchliwe dziecko, które podejmuje różnorodne czynności ruchowe, lubi się wspinać, biegać, skakać i pokonywać przeszkody. Ciekawe świata, chętnie eksperymentuje i samodzielnie dochodzi do różnorodnych wniosków. Rozwój dłoni i wyobraźnia sprawiają, że ma niestandardowe pomysły, które realizuje na przykład w twórczości plastycznej, maluje, wycina, lepi, bez zahamowań i skrupowania gotowymi wzorami. Interesuje się pismem, chce wiedzieć, co jest napisane, chętnie poznaje litery i próbuje je czytać. Lubi robić coś razem z innymi dziećmi, nawiązuje bliższe relacje, choć nie obywa się bez częstych konfliktów i nieporozumień. Obecność osoby dorosłej pomaga

w nabywaniu zasad współżycia, reguł społecznych, lepszego rozpoznawania i rozumienia uczuć własnych i innych osób. Wzmacniając naturalne zainteresowania dziecka, jego otwartość i ciekawość może je ukierunkować i pomóc mu wzbogacać wiedzę i umiejętności.

Jeśli rozwój dziecka w szóstym roku życia przebiegał do tej pory prawidłowo, a warunki życiowe były źródłem doświadczeń odpowiednich do potrzeb małego dziecka, to w wymienionych niżej obszarach, powinno osiągnąć poziom funkcjonowania, który pozwala mu wkroczyć na ścieżkę nowych wyzwań, jakim jest przygotowanie do nowej roli społecznej – przyszłego ucznia – i związanych z nią obowiązków.

Stan fizyczny

Dziecko wolniej przybiera na wadze, ale szybciej rośnie. Jego kościec jest delikatny i wrażliwy na przeciążenia, najlepiej przebiega proces kostnienia nadgarstka, co usprawnia dłoń pięciolatka. Wzrasta sprawność narządów wewnętrznych (płuc, serca), ale nadal nie osiąga pełnej dojrzałości. Rozwija się struktura układu nerwowego i dynamika wyższych procesów nerwowych. Kora mózgowa lepiej kontroluje aktywność dziecka: czynności są bardziej skoordynowane, mniej impulsywne; dziecko może dłużej pracować, ale układ nerwowy jest nadal bardzo podatny na zmęczenie, szczególnie monotonnym i długim wysiłkiem i lepiej znosi zabawy i zajęcia zróżnicowane; szybciej powstają połączenia nerwowe i odruchy dziecka na bazie naśladowania; procesy nerwowe pozwalają na wytwarzanie u dziecka odruchów przy pomocy instrukcji słownej i przez generalizację, czyli uogólnianie poprzednich doświadczeń; mimo że procesy pobudzania nadal dominują nad procesami hamowania, siła, ruchliwość i równowaga procesów nerwowych się poprawia. Stan fizyczny, szczególnie układu nerwowego, jest podstawą zmian ilościowych i jakościowych w sferach emocjonalno-społecznej, motorycznej i poznawczej.

Więzi emocjonalne

Dziecko rozwiązało problem z separacją od rodziny, szczególnie od mamy, istnienia której jest na tyle pewne, że bez lęku może przebywać przez dłuższy czas poza domem, np. w grupie przedszkolnej i nawiązywać dobre relacje z innymi dorosłymi oparte na zaufaniu i poczuciu bezpieczeństwa. Rodzice nadal są najważniejsi, ale zaczyna być gotowe do uczenia się od innych niż rodzice dorosłych. Dla dobrego funkcjonowania emocjonalnego i poznawczego oczekuje akceptacji i zainteresowania sobą ze strony dorosłych w rodzinie i poza nią. Musi mieć pewność uzyskania pomocy i wsparcia. Ten stan zależności emocjonalnej będzie mu towarzyszył do okresu wczesnego dojrzenia.

Kontakty z rówieśnikami

Dziecko zauważa inne dzieci i potrafi nawiązywać z nimi życzliwe kontakty, opanowuje i stara się przestrzegać proste reguły rządzące w małych grupach. Nadal dominuje egocentryczny punkt widzenia i nauczyciel musi kierować wspólną zabawą oraz pomagać w rozwiązywaniu licznych konfliktów.

Motoryka

Dziecko rozwinęło podstawowe sprawności ruchowe: chód, bieg, skoki, rzut do celu i na odległość, wspinanie się; umie poradzić sobie z nierównościami terenu i pokonywaniem przeszkód. Lepiej utrzymuje ciało w równowadze statycznej i dynamicznej (stanie na jednej nodze i chodzenie po równoważni na wysokości). Opanowało ruchy narzędziowe, dzięki czemu jest bardziej samodzielne w samoobsłudze.

Samodzielność

Dziecko jest gotowe do adaptacji w nowych, bardziej zróżnicowanych warunkach. Osiągnęło znaczną samodzielność w samoobsłudze w zakresie higieny osobistej, zaradności przy ubieraniu się (bez zawiązywania) i przebywaniu w okolicy domu bez opieki. Umie zająć się zabawą. Posługuje się ołówkiem i kredką, choć chwyt może być nieprawidłowy a ruchomość nadgarstka jest jeszcze słaba. Zdobyło te umiejętności między 4 a 5 i pół lat.

Aktywność

Podstawową formą aktywności dziecka jest ruch, który ma znaczący udział w rozwoju i integracji różnych funkcji psychicznych. Zabawa ruchowa (spontaniczna i zorganizowana) pozwala mu w naturalny sposób rozwijać się w każdej sferze. Bawi się tematycznie, w sposób coraz bardziej zróżnicowany i z podziałem na role. Struktura zabawy konstrukcyjnej staje się bardziej złożona i świadomie zaplanowana; buduje według wzoru i po demonstracji – co wynika z używania przez nie operacji analityczno-syntetycznych, a nie tylko naśladownictwa. Badanie i poznawanie otoczenia jest najbardziej efektywne podczas bezpośredniego działania. Podstawą jest proces spostrzegania w toku bezpośredniej obserwacji i praktycznego działania. Poznanie jest dość powierzchowne, bez ujmowania wielu związków logicznych, jakie je łączą.

Percepcja wzrokowa

priorytetem rozwojowym pięciolatka jest rozwój spostrzegania wzrokowego. Spostrzeżenia nadal są synkretyczne, co oznacza trudność z analizą całości na części, a także złożeniem części w większą całość. Ma tendencję do wyróżniania w przedmiotach cech silnych, łatwo zauważalnych. Wyodrębnianie figury z tła i rozpoznawanie jej jest trudniejsze dla 5-latka niż wyodrębnienie przedmiotu z tła. Reprodukacja prostych kształtów geometrycznych rozwija się z wiekiem: koło, mało dokładne – 3-latek, nawet 5-latek rysuje często koło mało dokładnie; dobrze robi to 6-latek. Krzyżyk – 3-4-latek, szyny – 4-5-latek, kwadrat – 5-6-latek. Figury złożone (różne formy z linii np. łamane, skośne, równoległe, kąty; różne formy topologiczne: styczności, przecinania, zamknięcia, odległości) wymagające ujęcia stosunków przestrzennych opanowuje dziecko w wieku 6-7 lat i wtedy jest gotowe do uczenia się pisanie i czytania w sposób bardziej świadomy i systematyczny. Niedojrzałość lub opóźnienie percepcji wzrokowej u dziecka 7-8-letniego może być podłożem trudności w nauce powyższych umiejętności i świadczyć o ryzyku dysleksji rozwojowej.

Percepcja słuchowa

Rozwija się wrażliwość na bodźce słuchowe: słuch werbalny i muzyczny. Na ogół potrafi różnicować słuchowo wyrazy, ale w zakresie analizy i syntezy słuchowej wyrazów jest duża rozpiętość możliwości. Może umieć wysłuchać głoskę na początku wyrazów i podzielić wyraz na sylaby, ale zazwyczaj te umiejętności wykraczają poza możliwości 5-latka. Dopiero w 7. roku życia dokona się przełom i proces analizy/syntezy słuchowej wyrazów, który gwarantuje sprawną naukę czytania i pisanie, powinien być zakończony. Jeśli nieharmonijności lub opóźnienia rozwoju i trudności szkolne występują między 7. a 8. rokiem życia, pojawia się zagrożenie ryzykiem dysleksji rozwojowej.

Myślenie

Dominuje myślenie konkretno-wyobrażeniowe, we wcześniejszym stadium podporządkowane zadaniom praktycznym, podczas działania dziecka i nastawione na osiągnięcie konkretnego celu. Wraz z rozwojem wyobrażeń (wewnętrznych obrazów przedmiotów) i mowy (systemu znaczeń) rozwija się zdolność do oderwania się w myśleniu od bezpośredniej sytuacji i rozwijania planu wewnętrznego. Dzieci poniżej 5. roku życia nie potrafią rozwiązać zadania w sferze werbalnej. Dokonują tego w sferze manipulacji, a następnie na podstawie schematu rysunkowego. W 6. roku życia do dominujących powyższych form dołącza gotowość do korzystania z instrukcji słownej. Zaledwie 15% zadań jest rozwiązywanych na podstawie tylko słownej instrukcji; w 7. roku życia liczba takich zadań wzrasta do 22%. Nadal dominuje myślenie manipulacyjne i w oparciu o schemat rysunkowy, czyli wyobrażenie.

Myślenie dziecka przez cały okres od 3 i pół do 7. a nawet 8. lat ma charakter wyobrażeń przedoperacyjnych. Dziecko posługuje się prostymi symbolami opartymi o wyobrażenia i słowa na poziomie pojęć potocznych (utrzymuje w pamięci obrazy przedmiotów rzeczywistych i zna ich nazwy), ale nie ma w pełni wykształconego pojęcia stałości. Zmieniające się stany różnych obiektów (masa, ciężar, objętość) odbierane są jako zmiany trwałe, dziecko nie potrafi mentalnie wrócić do poprzedniej sytuacji i stwierdzić identyczności przedmiotu (np. jeśli, po stwierdzeniu przez dziecko identyczności masy dwóch kul plasteliny, na jego oczach jedną z nich rozdrobnimy na małe kulki, będzie sądziło, że jest w niej więcej materiału). Pojęcie zachowania stałości masy pojawi się u 50% dzieci w wieku 6 lat, i 70% 7 i 8-latków. Pojęcia stałości ciężaru i objętości rozwijają się jeszcze później. U około 60% dzieci 7-letnich pojawia się w myśleniu prosta odwracalność (z tych kawałków można zrobić z powrotem kulkę), a tylko 30% dostrzega odwracalność przez wzajemność, czyli dostrzeżenie związków między cechami przedmiotu (np. wałeczek jest dłuższy, ale węższy).

Od 5. roku życia stwierdza się początki myślenia przyczynowo-skutkowego. Pojawiają się pojęcia – od ogólnych (drzewo, ptak) do szczegółowych (dąb, wróbel), bowiem łatwiej jest mu znaleźć cechę ogólną, wspólną niż specyficzną dla pojęcia szczegółowego. Około 6;0 roku życia przechodzi od pojęć prostych (róża, fiołek) do złożonych (kwiaty), a nawet wyższego rzędu (kwiaty i drzewa to rośliny). Dobrze określa podobieństwa i różnice na materiale, który widzi (np. na obrazku) lub na którym aktywnie działa. Naśladuje czynności ruchowe i wymagające koordynacji wzrokowo-ruchowej (np. składanie kartki). Zaczyna posługiwać się analogią i używa pojęć przeciwstawnych na materiale językowym, bez obecności konkretnego (np. w dzień jest jasno, w nocy jest...; głośno – cicho, ładny – brzydki).

Mowa

Dominuje mowa potoczna, poprawna artykulacyjnie. Nazywa przedmioty i zjawiska, które obserwuje w swoim otoczeniu, zgłasza swoje potrzeby i prowadzi konwersację. Podstawy tych umiejętności zdobywało w drugim i trzecim roku życia, a rozwijało w czwartym i piątym. Używa przede wszystkim rzeczowników i czasowników, znacznie mniej przymiotników i przysłówków; wraz ze zdaniami złożonymi pojawiają się wyrażenia przyimkowe i spójniki. Poprawia się gramatyka wypowiedzi i długość zdań. Dziecko 5-letnie stawia dużo pytań i potrafi prowadzić dialog. Opisując obrazek przechodzi przez 3 stadia ujęcia przedstawionych na nim zdarzeń:

- Wymienia przedmioty – od 3;6 r.ż.
- Wymienia czynności i proste relacji przestrzenne – 6-7 lat.
- Określa stosunki, ciąg powiązanych zdarzeń – powyżej 6 lat. Tu są duże różnice indywidualne, zależne od znajomości przedstawionego zdarzenia.

Pamięć

Dziecko potrafi zapamiętać polecenie składające się z trzech elementów (jako całą sekwencję). Dominuje pamięć mimowolna. Dziecko pragnie sobie coś przypomnieć, ale nie ma jeszcze dowolnego zapamiętywania. Lepiej pamięta to, co spostrzega oraz czynności ruchowe i manipulacyjne, gorzej materiał językowy, który odtwarza dosłownie, bo brak mu umiejętności słownego ujmowania stosunków logicznych.

Uwaga

Uwaga przedszkolaka jest mimowolna, niezbyt trwała, mało przerzutna i niepodzielna. Powoli rozwija się uwaga dowolna i poprawia koncentracja na jednej czynności i czas jej trwania. Lepiej koncentrują się dzieci po ukończeniu 6. lat. Wskazane jest kierowanie uwagą dziecka przez dorosłego, także ze względu na trudność ze zrozumieniem, że polecenia kierowane do grupy odnoszą się do konkretnego dziecka.

Podsumujmy

Dla uważnego i wrażliwego nauczyciela, który rozpocznie pracę z dzieckiem idącym do szkoły, ważne jest nie tylko to, co ono umie, ale to, jaka jest jego gotowość do uczenia się i czego będzie mogło się nauczyć w danym momencie swojego życia. Powodzenie w edukacji dziecka zapewni rzetelna wiedza jego nauczyciela o możliwościach podopiecznych. Jeśli treści i metody pracy będą dobrze naceLOWANE na gotowość odbiorców, pogłębią naturalną chęć dziecka do badania otoczenia, poznawania jego tajników i odkrywania prawidłowości. Dziecko-badacz stanie się dociekliwym uczniem, otwartym na zdobywanie wiedzy i stosowanie jej w codziennej praktyce. Napotykając na trudność nie będzie się zniechęcać lecz szukać nowych rozwiązań. Gdy podana wiedza jest „do zapamiętania” i odtworzenia według sztywnego schematu, zbyt werbalna, brakuje czasu na jej sprawdzenie

i utrwalenie, a działania dzieci są rodzajem oddzielonych od siebie zadań, znika ciekawość, chęć eksperymentowania i samodzielne dochodzenie do wniosków. Nie pojawia się ważny mechanizm procesu uczenia się – generalizacja czyli zdolność do wykorzystania zdobytych doświadczeń w nowych sytuacjach, podobnych do tych, w jakich dziecko nauczyło się określonego sposobu reagowania lub rozwiązywania problemu. Dzieci lepiej lub gorzej zapamiętują informacje, wiedzą co należy zrobić w odpowiedzi na konkretne polecenie nauczyciela, ale nie potrafią skorzystać z nich w nowych sytuacjach, nie kształtuje się spójna struktura wiedzy i umiejętności, służąca przystosowaniu w różnych okolicznościach. Dzieci, stając przed zadaniem, zamiast korzystać z posiadanej wiedzy, szukają gotowego wzoru odpowiedzi podanego przez nauczyciela. Motywacja badawcza zmienia się w reprodukcyjną według z góry ustalonego schematu.

Na co mogą zwrócić uwagę rodzice rozwijając różne kompetencje u dzieci

Rozwój ruchowy

Ważny jest poziom ogólnej sprawności ruchowej – koordynacja i płynność ruchów, sprawność manualna – grafomotoryka oraz orientacja w stronach ciała i przestrzeni. Należy ograniczyć siedzenie przed telewizorem lub komputerem i dostarczać więcej okazji do zorganizowanego ruchu na powietrzu (spacery, rower, łyżwy, piłka). Kontrola prawidłowej postawy podczas rysowania, prawidłowego uchwytu ołówka, kredki, dziecko powinno dużo wycinać, lepić, używać noża.

Spostrzeganie i pamięć

Uczenie dziecka na co może zwrócić uwagę podczas spaceru, wspólne obserwowanie różnych zjawisk przyrodniczych, społecznych i codziennych, dotyczących życia rodzinnego, wyszukiwanie różnic i podobieństw, układanki, rysunki, planowanie działania konstrukcyjnego, plastycznego, przestrzeni w jakiej dziecko działa; przypominanie sobie zdarzeń z niedalekiej przeszłości, rekonstruowanie faktów według kolejności ich występowania, ilość i dokładność szczegółów.

Uwaga

Rozwijanie uwagi dowolnej, zdolności do skupienia się, przerzutności uwagi kierowanej poleceniem dorosłego, selekcyonowania bodźców ważnych i nieistotnych. Ważne jest wydawanie na raz jednego polecenia i konsekwentne oczekiwanie jego realizacji w określonym czasie i do końca. Dostosowywanie się do tempa dziecka, nie popędzanie, ale też kształtowanie „odpowiedniego” tempa pracy – tu ważne jest ustalenie możliwości dziecka. U dzieci nadpobudliwych dążyć do wydłużenia czasu skupienia na zadaniu. Ograniczanie dopływu bodźców rozpraszających (np. grający telewizor).

Mowa i myślenie

Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się na jakiś określony temat – swobodnie i ukierunkowanego pytaniem dorosłego. Zachęcanie do zadawania pytań. Wyrabianie nawyku odpowiadania na pytanie, a nie mówienia wszystkiego co się wie. Posługiwanie się zdaniami złożonymi, określanie związków przyczynowo-skutkowych, zachowanie poprawności gramatycznej wypowiedzi. Kształcenie umiejętności prowadzenia prostego dialogu z zachowanym podziałem na role: ja – ty. Układanie historyjek na bazie materiału obrazkowego, odpowiadanie na pytania typu: dlaczego?, po co?, skąd to wiesz? Czyli częste rozmawianie z dzieckiem na każdy temat i w różnych codziennych sytuacjach, słuchanie tego co nam mówi.

Rozwój społeczny

Określenie jasnych zasad i granic zachowania wszystkich członków rodziny i wymaganie przestrzegania obowiązujących w domu reguł, uczenie odpowiedzialności za wykonanie polecenia, obowiązki, stosunek do innych osób, zwierząt i przyrody, przestrzeganie form grzecznościowych, asertywności. Rozumienie przez dziecko konsekwencji własnych działań, sukcesów i porażek.

System wzmoceń

Nagradzanie za to, co się udaje. Zauważanie wysiłku i dobrych chęci. Zachęcanie i wspieranie dziecka w kontynuacji działania, bycie cierpliwym i wymagającym. Ocenianie adekwatnie do możliwości, wkładu pracy i efektu. Kształtowanie poczucia własnej wartości i adekwatnej samooceny.

Apel do Rodziców

Pamiętajcie Państwo, że Wasze dziecko jest przede wszystkim dzieckiem i nie patrzcie na nie przez pryzmat wymagań szkolnych i osiągnięć w nauce. Niech fakt bycia uczniem nie zdominuje kontaktów między Wami i nie sprowadzi ich przede wszystkim do wypełniania zadań związanych z nauką.

---

informacje o rozwoju 5-6-latka na podstawie:

Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży, pod red. Marii Żebrowskiej, PWN

O tym, jak pięciolatek spozstrzega swoje doświadczenia ruchowe, poznawcze i społeczne a co o tym mówią specjaliści można prześledzić w tekstach pt. *Mam pięć lat... rozwój ruchowy; rozwój emocjonalny i społeczny*

O tym, jak są rozwinięte dzieci pięcioletnie można przeczytać w artykule pt. *Pięciolatek i jego gotowość do szkoły*, który omawia przykładowe wyniki badań grupy typowych „starszaków”.